

**Аналіз та інтерпретація
художнього твору у
процесі
вивчення зарубіжної
літератури**

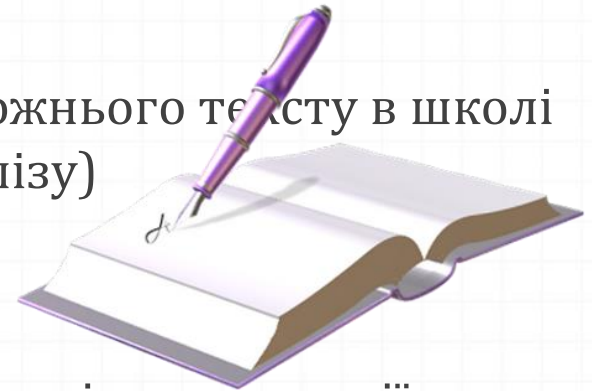
План

1. Концептуальні основи аналізу художнього твору в школі.
2. Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття.
3. Мета шкільного аналізу художнього тексту.
4. Аналіз і інтерпретація прочитаного у школі.
5. Традиційні шляхи аналізу художнього твору.
6. Новітні шляхи аналізу художнього твору.

Література:

- **Ісаєва О.О.** Концептуальні основи аналізу художнього тексту в школі (Про герменевтичну спрямованість цього аналізу) // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. - № 6. – С. 2 –5.
- **Ісаєва О.О.** Роздуми навколо проблеми аналізу та інтерпретації художнього твору в школі // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2007. - № 2. – С. 29 – 31.
- **Мірошніченко Л.Ф.** Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 2000. – 240 с.
- **Ситченко А.Л.** Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: Монографія. – К.: Ленвіт, 2004. – 304 с.
- **Токмань Г.Л.** Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція.– К.: Міленіум, 2002. – 320 с.
- **Шалагінов Б.Б.** Науковий та «шкільний» аналізи художнього тексту // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. - № 6. – С. 7-9

”... не може бути якогось одного універсального аналізу твору на всі часи. Діалог читача з літературним твором постійно оновлюється. Кожна нова генерація прочитує один і той же твір по-своєму. Кожне покоління створює для себе герменевтичний контекст, несподіваним чином втягуючи у нього суміжні твори мистецтва, філософські та історичні факти і ідеї.

Батьки і діти читають по-різному”.

Борис Шалагінов

Концептуальні основи аналізу шкільного аналізу

- Шкільний аналіз безпосередньо вторгається в читацьке сприйняття. Саме прямим впливом на процес читання і відрізняється шкільний аналіз від літературознавчого.

- Кожний учень у процесі читання та аналізу літературного тексту вибудовує своє бачення прочитаного, створює власну інтерпретацію твору.

Принципи організації аналізу літературного тексту в школі

- *принцип цілісності;*
- *принцип єдності змісту і форми;*
- *контекстний принцип;*
- *культурологічний принцип;*
- *принцип варіативності ;*
- *принцип виборності (вибір концепції аналізу залежать від таких основних чинників:*

- ❑ самого твору, особливостей його ідейно-художньої системи;
- ❑ врахування рекомендацій шкільної програми;
- ❑ індивідуального стилю роботи учителя;
- ❑ типологічних (вікових) особливостей школярів);

Принципи організації аналізу літературного тексту в школі

- **принцип діалогічності** (аналіз худ. тв. розглядається як процес спілкування рівноправних складових: тексту-автора-перекладача-читача);
- **особистісний принцип** (шкільний аналіз художнього твору має враховувати „читацьке право” на своє ставлення до прочитаного);
- **принцип толерантності** (антидогматичності);
- **принцип емоційності**

Функції шкільного аналізу художнього твору

- когнітивна;
- естетична;
- виховна;
- мотиваційна;
- аксіологічна (виявлення духовно-ціннісного потенціалу літературного тексту);
- рецептивна (пізнання світу та себе через прочитане);
- комунікативна (здійснення діалогу між автором, перекладачем, текстом та читачем, між читачами);
- проектувальна (усвідомлення та формування близьких та віддалених цілей аналізу, вибір засобів їх досягнення);
- корегуюча (подолання наслідків впливу низькопробної літератури, формування умінь поцінювати твори класичної та сучасної художньої літератури, протидіяти бездуховному потоку інформації).

Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття

читання – це творча діяльність,
а читач – активний учасник літературного процесу

«Твір... має стільки змістів, скільки
читачів цього твору»
(Олександр Потебня)

Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття

“... історія літератури не тільки історія письменників, а й *історія читачів...*”

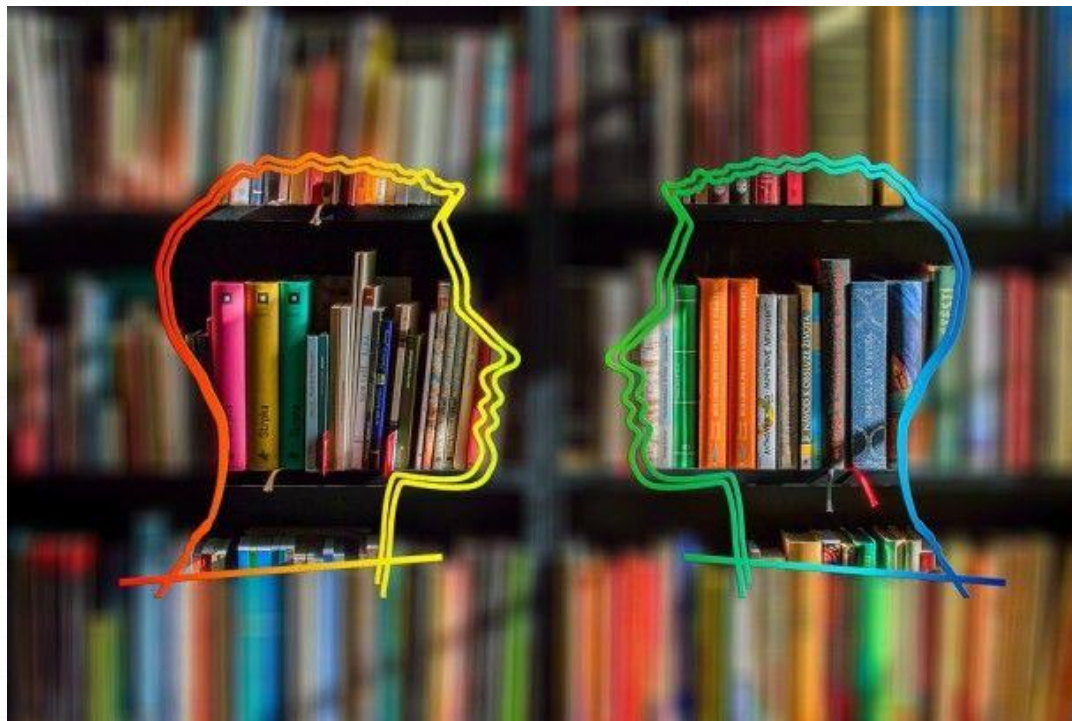
(Олександр Білецький)

«сутність, сила твору не в тому, що розповів під ним автор, а в тому, як він діє на читача» (Олександр Потебня)

Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття

“Ми знаємо не книги і не чужі слова, і не їхній зміст, - ми знаємо наші власні проекції їх і тільки той зміст, який в них ми самі вкладаємо, а не те, що вклав автор. Скільки у книги читачів, стільки й тлумачень” (Микола Рубакін, бібліопсихолог)

Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття

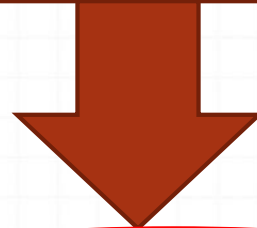
«Художній твір... не існує без читача; він є тільки можливість, яку здійснює читач. І розуміння його автором є не більше, як одне із можливих із цієї множинності, але аж ніяк не обов'язкове»

(Лев Виготський)

Діалогічний характер процесу художньої взаємодії автора та читача

«твір є художнім чи нехудожнім тільки у свідомості тих, хто його читає; це вони відкривають у ньому красу, це вони створюють його ідею, про яку часто і не підозрює той, хто пише» (Олександр Білецький)

*теорія про діалогічну природу
художньої словесної творчості
Михайла Бахтіна*

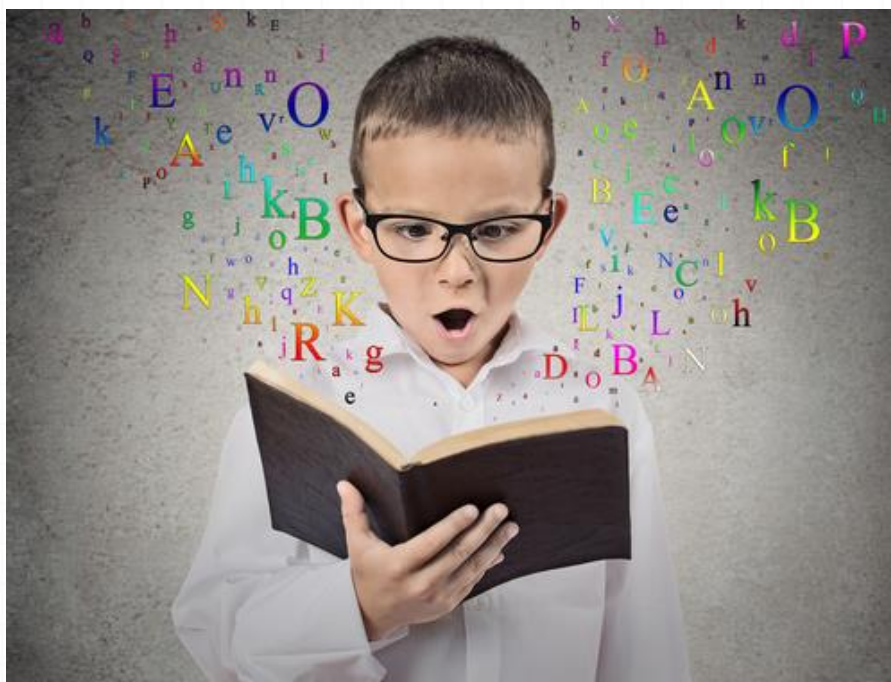
Діалогічний характер процесу художньої взаємодії автора та читача

положення концепції М.Бахтіна

- ❑ суттєвий діалог під час читання може бути реалізований тільки за умов взаємодії між автором твору та його реципієнтом, тобто при наявності деяких **об'єктивних** суджень щодо тексту;
- ❑ встати у діалогічну позицію – це означає не тільки висловити конкретну смислову ідею щодо прочитаного, але й певним чином виявити **особистісне** ставлення до неї

Сприйняття іншомовного твору

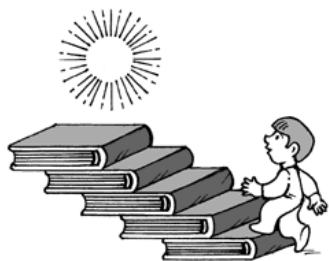
під час читання іншомовного твору важливо враховувати, що процес розшифровування коду автора має певні труднощі порівняно зі сприйняттям тексту, написаного рідною для читача мовою (*Юрій Лотман*)

Сприйняття іншомовного твору

Слід враховувати “незмінне ядро твору”, яке діє у всі часи, “захищати” твір від таких вільних тлумачень, що ведуть до суттєвих змін смислу літературного тексту (Ольга Солоухіна)

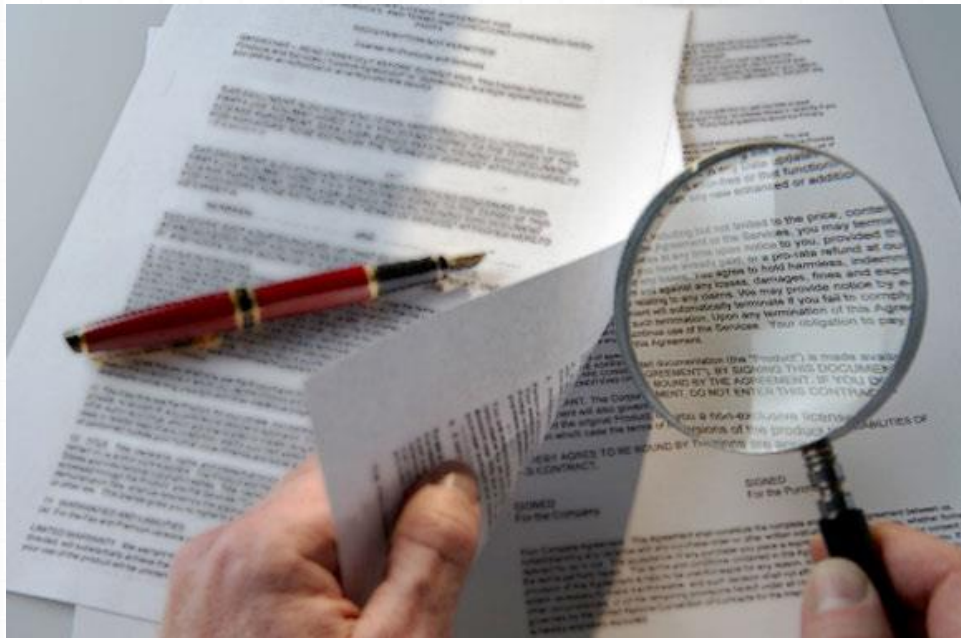

Аспекти взаємодії читача з текстом (за Іваном Єсауловим)

- ❑ об'єктно-об'єктний (коли найвищим авторитетом для читача є сфера “чужого” (авторського), тобто власна особистісна позиція читача підпорядковується волі автора);
- ❑ суб'єктно-об'єктний (найвищим авторитетом для читача є його власна позиція, авторська думка при цьому часто ігнорується);
- ❑ суб'єктно-суб'єктний (тут можливий “діалог згоди” (за М.Бахтіним), коли відбувається справжня духовна зустріч автора й читача

Мета аналізу художнього твору у школі

- ❑ Найголовнішою метою шкільного аналізу є “формування інтерпретаційної свідомості юного читача”
- ❑ кожний учень як реципієнт у процесі читання та аналізу літературного тексту вибудовує **своє** бачення прочитаного, створює **власну** інтерпретацію твору

АНАЛІЗ

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Аналіз художнього твору – це дослідження твору (його складових елементів і цілісно) з метою власного естетичного сприйняття твору в єдності його змісту і форми і формування його особистісної аргументованої критичної оцінки.

Інтерпретація (лат. interpretatio – тлумачення, роз'яснення) – дослідницька діяльність, пов'язана з тлумаченням літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілісністю вищого порядку.

Предметом інтерпретації можуть бути

- ❑ будь-які елементи літературного твору (фрагменти, сцени, мотиви, персонажі, символи, тропи тощо, навіть окремі речення та слова);
- ❑ літературний твір як цілісність;
- ❑ літературна цілісність вищого порядку, ніж літературний твір, наприклад, творчість письменника, літературна школа, літературний напрям, літературний період.

Interpretation

Процесом інтерпретації або тлумачення займається герменевтика.

- ❑ Слово «герменевтика» походить від імені давньогрецького бога Гермеса, який тлумачив людям волю богів. Таким чином, **герменевтика означає мистецтво тлумачити щось незрозуміле чи навіть викривлене, пояснювати сенс чужої мови чи знака.**

АНАЛІЗ

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

«... без інтерпретації не буває аналізу, і навпаки (...)
Між аналізом і інтерпретацією існує постійне,
вічне напруження, яке рухає вперед процес
осягнення твору мистецтва» (Борис Шалагінов)

**Концепція множинності інтерпретації
ні в якому разі не тотожна концепції
довільності та вседозволеності
тлумачення твору !!!!!**

Різноманіття та неоднозначність інтерпретацій, мають корегуватися під час детальної роботи з текстом, що буде сприяти можливому переосмисленню в учнів їхньої оцінки прочитаного (появі реінтерпретації та постінтерпретації)

Межі інтерпретації

☐ **Необхідність збереження
об'єктивного ядра художнього
твору**

☐ **РОЛЬ реінтерпретації і
постінтерпретації**

Прийоми та шляхи аналізу художнього твору

Прийом аналізу – це спосіб осмислення літературного тексту, входження в нього, тобто у який спосіб здійснюється робота над тестом.

Він указує, які мають бути конкретні дії вчителя і учнів.

Прийоми аналізу (за Євгеном Пасічником)

- ❑ повторне перечитування твору, його окремих епізодів, сцен;
- ❑ зіставлення елементів художньої структури одного і того ж твору;
- ❑ зіставлення творів, близьких за характером, сюжетом, образами, проблемами, способами типізації дійсності;
- ❑ зіставлення змісту твору з життєвими фактами, які покладені в його основу;
- ❑ зіставлення художніх творів з фактами нашої дійсності;
- ❑ зіставлення літературного твору з витворами інших видів мистецтв;
- ❑ зіставлення художнього твору з особистим досвідом учнів

Специфічні прийоми аналізу в курсі зарубіжної літератури

- ❑ порівняння оригіналу або підрядника твору і його перекладу/ підрядника;
- ❑ зіставлення різних перекладів одного й того ж твору;
- ❑ компаративне вивчення творів (або окремих його елементів);
- ❑ прогнозоване (читання з зупинками) читання;
- ❑ різного роду коментування окремих компонентів твору або літературного тексту в цілому тощо, зокрема *етнокультурний, перекладацький коментар*;
- ❑ моделювання перекладацьких рішень;
- ❑ та інші...

Шлях аналізу – це певна послідовність розгляду окремих компонентів твору, визначення, через які структурні елементи твору (домінанти) будуть розглядатися інші компоненти літературного тексту.

ТРАДИЦІЙНІ І НОВІТНІ ШЛЯХИ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

ШЛЯХИ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

ЧЕРЕЗ "ЩО"

(який структурний елемент здійснюється аналіз?)

ШЛЯХ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

тему-ідеал-проблему

проблемно-тематичний

образи

пообразний

сюжет

услід за автором

композицію

композиційний

стилістику

стилістичний

етнокультурні елементи

етнокультурний

різні компоненти твору (без визначення домінанти)

комбінований